

В. Я. Пархута

Беларуская мова без памылак

3 клас

Адказы

Мінск
«Аверсэв»
2021

ПАЎТАРЭННЕ

Урок 1. Гукі і літары

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што гукі бываюць галосныя і *зычныя*. Зычныя гукі могуць быць цвёрдымі і *мяккімі*, звонкімі або *глухімі*.
2. Дзень святочны,
Дзень вясёлы.
Пахнуць яблыкi ў садах.
Мы ідзём сягоння ў школу,
Ранцы новыя ў руках...
3. Валодзя, Вераніка, Глеб, Даша, Каця, Люся, Ната, Ніна, Пеця, Поля, Слава.

Працую над памылкамі

1. Гульня, шапка, кошка, зязюля, косіць, бульба.
2. Надзея — 6 літар, 6 гукаў;
яблык — 5 літар, 6 гукаў;
лью — 3 літары, 3 гукі;
дождж — 5 літар, 4 гукі;
аб'ём — 4 літары, 5 гукаў.
3.

☐ 2	дзённік	☐ 9	фарбы	☐ 8	сшытак
☐ 5	пенал	☐ 6	пэндзлік	☐ 3	лінейка
☐ 1	аловак	☐ 4	падручнік	☐ 7	ручка

Заданне для разумнікаў і разумніц

Галосныя гукі — мост праз рэчку.
Націск — цудоўныя спевакі.
Перанос слоў — дырыжорская палачка.

Урок 2. Вымаўленне гукаў [о], [э], [а]. Правяпіс літар о, э — а; е, ё — я ў словах

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што ў беларускай мове літары **о**, **э** пішуцца ў *націскных* складах. У *ненаціскных* складах замест іх пішацца літара **а**.
У першым складзе перад націскам замест літар **е**, **ё** пішацца літара **я**. У другім, трэцім і іншых складах перад націскам, а таксама пасля націску пішацца літара **е**.

2. Вясе́лы, вéсела, весялі́цца, вясéлле; вéчар, вячэ́ра, вячэ́раць, пад-
вячо́рак.
3. **Баравік**
У **бары баравік**
Доўга жыць не прывык.
Прыб́ягай да **зары**,
Баравік заб́яры.

Працую над памылкамі

1. Сок — сакавіты, рэчка — рачулка, клён — кляновы, цёплы — па-
цяплела, лес — лесавік.
2. Калярóвая крэй́да, халóдны вéцер, саламя́ны капялю́ш, вяско́вая
дарóга, мядо́вы вóдар.
3. З моху выгну́ўся гарбо́к,
А пад ім сядзі́ць грыбок.
Гэй, грыбок **баравы́!**
Не хавáй галавы́.
Паблукаю па **бару́** —
Усе грыбочкі паб́яру́!

Заданне для разумнікаў і разумніц

Пасярод двара стаі́ць гара,
Спераду вілы, ззаду мятла. (Карова)

Урок 3. Вымаўленне гукаў [у] і [ў]. Перапіс ў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што літара ў́ пішацца пасля *галосных*.
2. Заданне выконваецца вусна ў́ парах. Звяртаецца ў́вага на правіль-
насць вымаўлення гуча [ў́].
3. Добры ў́раджай, палянка ў́ лесе, вучыць урокі, сказаў́ праўду, хацеў́
убачыць, чакаў́ аўтобус, сустрэла Уладзі́ка.

Працую над памылкамі

1. пасля зычных
 у пачатку сказа
 пасля галосных
 пасля знакаў прыпынку
 першай у імені або прозвішчы

2. Заданне выконваецца вусна ў парах.
3. Міша сеў рабіць урокі,
Строкат чуецца сарокі:
— Ну, выходзь на вулку, Міша,
Заўтра ўрокі ты дапішаш.
— Клічуць хай хоць сем сарок,
Выйду, як зраблю ўрок.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Дом будуе будаўнік.
Дзяцей вучыць настаўнік.
Даглядае дрэвы ў садзе садоўнік.
Машыны рамантуе аўтамеханік.

Урок 4. Вымаўленне гукаў [т] – [ц’], [д] – [дз’], зацвярдзелых зычных. Правапіс слоў з імі

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што гук [ц’] абазначаецца на пісьме літарай **ц**, гук [дз’] – літарамі **д**, **з**. Мяккасць гэтых гукаў на пісьме абазначаецца літарамі **е**, **ё**, **ю**, **я**, **і**, **ь**. Гукі [р], [ж], [ш], [ч], [дж], [ц] не маюць мяккай пары, таму называюцца *зацвярдзелымі*.
2. Заданне выконваецца вусна ў парах. Звяртаецца ўвага на правільнасць вымаўлення гукаў [дз’], [ц’] у словах.
3. На ружовістай рабіне
Цэлы дзень канцэрт птушыны.
Вераб’і і снегiры
Сёння тут – гаспадары.

Працую над памылкамі

1. Холад, крыніца, шышка, рабіна, цень, вячэра, вожык, пчала, муха, джала.
2. Заданне выконваецца вусна ў парах.
Рамонак.
3. **Жыць** – не мех **шыць**.
Як зачэпіцца за пень, дык і прастаіць цэлы дзень.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Па шашы́ едуць машыны.
Па тратуары ходзяць пешаходы.
Каля дарогі растуць дрэвы.

Урок 5. Правапіс слоў з падоўжанымі зычнымі, з апострафам (') і раздзяляльным мяккім знакам (ь)

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што падоўжаныя зычныя гукі на пісьме абазначаюцца дзвюма літарамі.
Апостраф паказвае, што паміж *цвёрдым* зычным гукам і галосным гукам вымаўляецца гук [й].
Мяккі раздзяляльны знак паказвае, што паміж *мяккім* зычным гукам і галосным гукам вымаўляецца гук [й].
2. Вуллі, пустазелле, галлё, крылле;
пісьменнік, чытанне, заданне, уменне;
багацце, жыццё, вецце, адкрыццё.
3. Аб'ява, пашталён, пад'ём, мільён, вераб'і, Ульяна, сузор'е.

Працую над памылкамі

1. а, я, о, ё, э, е, у, ю, і, ы
2. Умець — уменне, збажына — збожжа, чытаць — чытанне, колас — калоссе, адзец — адзенне, корань — карэнне.
3. Сёння дрэннае надвор'е. З цёмных хмар **ль**е халодны дождж. Вераб'і схаваліся пад страху́.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Одежда — адзенне, ночью — ноччу, рисование — маляванне, жизнь — жыццё, охота — паляванне, мусор — смецце.

ТЭКСТ

Урокі 6 – 8. Прыметы тэксту

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што тэкст — гэта некалькі сказаў, звязаных паміж сабой па сэнсе. Загалавак указвае на тэму або на асноўную думку тэксту.
2. Варыянты загаловак:
1. Вавёрка. 2. Як вавёрка рыхтуецца да зімы.
Твой заглавак можа быць іншым.
3. Варыянты загаловак:
1. Дбайная гаспадыня. 2. Клапатлівая гаспадыня.
Твой заглавак можа быць іншым.

Працюю над памылкамі

1. Тое, пра што гаворыцца ў тэксце, — гэта *тэма* тэксту.
Тое, пра што аўтар хоча сказаць чытачу, — гэта *асноўная думка*.
2. *Варыянты загалова:*
1. Гняздзечка. 2. Дзеці і гняздзечка. 3. Татава навука.
Твой заглавак можа быць іншым.
3. *Варыянты загалова:*
1. Добрыя дзеці. 2. Не кранай птушыных гнёздаў.
Твой заглавак можа быць іншым.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Сінічка

(варыянт загалова)

- 5 Яна прагаладалася і пачала дзяўбці хлебныя крошкі.
- 2 Сюды загнала яе сцюжа.
- 7 Дзеці палюбілі птушку.
- 3 Гаспадар пашкадаваў птушку і адчыніў акно.
- 1 Адноўчы прыляцела сінічка да акна.
- 6 Яна пражыла ў хаце ўсю зіму.
- 4 Сінічка паляцела ў хату.

Урокі 9 – 10. План тэксту

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што план раскрывае *змест* тэксту і перадае паслядоўнасць развіцця *аўтарскай* думкі.
2. **План**
  1. Каго ўбачылі дзеці?
  2. Як выглядаюць дзікі?
  3. Чым ласуюцца дзікі?
  4. Дзе іх можна ўбачыць восенню?
3. **Маці**
  - 3 Птушаня не магло падняцца ў паветра. Маці не пакінула ў бядзе дзіця. Яна сваім ходам павяла яго ў цёплую краіну.
  - 1 Адноўчы я ўбачыў дзвюх кнігавак. Яны ішлі па пожны. Час быў асенні. Усе кнігаўкі даўно паляцелі ў вырай. А гэтыя чамусьці засталіся.
  - 2 Я пільна прыгледзеўся. За большай ішла меншая кнігаўка са спушчаным крылом. Гэта былі маці і дзіця. Можа, хітрая ліса схавала маленькае птушаня? Але яно вырвалася з зубоў драпежніцы. Ці яго злы чалавек падстрэліў?

Працюю над памылкамі

1. *Чытаем* тэкст, дзелім яго на сэнсавыя часткі.
2. Вылучаем *галоўнае* ў кожнай частцы.
3. Даём *назву* кожнай частцы.
2. План
1. Дзе Рыгор любіць адпачываць?
2. Каго ён заўважыў на пні?
3. Чаму ён не стаў праганяць ляснога працаўніка?
3. Яблынька

2] Толькі адно зерне схавалася ў зямлю. З яго вырасла прыгожая яблынька. Прышоў садоўнік і прышчапіў дрэўца.

3] Праз некаторы час зацвіла яблынька пахучымі кветкамі. А ўвосень выраслі на ёй румяныя і духмяныя яблыкі.

1] Расла ў лесе дзікая яблынька. Увосень на зямлю ўпаў з яе кіслы яблык. Птушкі здзяўблі яблык і зярняткі.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Зайчання

(варыянт загалова)

У сенакосную пару дзядзька Алесь прынёс у вёску маленькае зайчання. У яго была пашкодзана лапка.

Дзеці пачалі даглядаць зайчання. Яны лячылі яму лапку, паілі з бутэлькі малаком.

Хутка лапка зажыла. Дзеці выпусцілі зайчання ў лес.

СКАЗ

Урокі 11 – 17. Тыпы сказаў па мэце выказвання

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што па мэце выказвання сказы падзяляюцца на *апавядальныя, пыталыныя і пабуджальныя*.

2.

Апавядальны	.	→	Якія птушкі адлятаюць у вырай?
Пыталыны	?	→	Паназірай за адлётам птушак.
Пабуджальны	.	→	Збіраюцца ў чароды жураўлі.

3. Якія птушкі адлятаюць у вырай першымі? Раней за ўсіх скіраваліся на поўдзень кулікі і чайкі. За імі спяшаюцца шпакі і ластаўкі. Паглядзі ў неба! (.) Бачыш у вышыні цёмныя стужкі? Гэта высока ляцяць чароды гусей.

Працую над памылкамі

1. Сказ, у якім выражаецца просьба, загад, парада, заклік да дзеяння, — *пабуджальны*.
Сказ, у якім выражаецца пытанне, — *пытальны*.
Сказ, у якім паведамляецца пра падзеі, з’явы, — *апавядальны*.
2. Паназірай за адлётам птушак у вырай. (*пабудж.*) Яны ляцяць кожны год у пэўным напрамку. (*апав.*) Як птушкі знаходзяць дарогу ў час пералёту? (*пыт.*)
3. Ці ведаеш ты, чаму зязюлю называюць ключніцай? Людзі лічылі, што яна захоўвае ключы ад выраю. Зязюля першая адлятае на поўдзень і апошняя вяртаецца на радзіму.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Глушца можна сустрэць толькі ў хвойным лесе.

Чаму глушца можна сустрэць толькі ў хвойным лесе?

Урокі 18 – 19. Клічныя сказы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што сказ, у якім выказваецца моцнае пачуццё, называецца *клічным*. Клічнымі могуць быць *апавядальныя*, *пытальныя* і *пабуджальныя* сказы.
2. Заданне выконваецца вусна ў парах.
3. Як прыгожа ў асеннім парку! Рознакаляровае лісце ляжыць прыгожым дываном. Што гэта за жывы клубок варушыцца ў траве? Дык гэта ж вожык!

Працую над памылкамі

1. У канцы апавядальнага клічнага і пабуджальнага клічнага сказаў ставіцца *клічнік (!)*. У канцы пыталнага клічнага сказа ставяцца *пытальнік і клічнік (?!)*.
2. Заданне выконваецца вусна ў парах.
3. Як прыемна збіраць грыбы ў восеньскім лесе! Колькі сюрпрызаў хавае лес! Што там чырванее сярод травы? Гэта ж падасінавік!

Заданне для разумнікаў і разумніц

Вось дык кладоўка ў вавёркі! (апав.) Тут жа арэхаў цэлая гара!
(апав.) Калі толькі яна паспела іх назбіраць?! (пыт.) Не хвалюйся,
вавёрачка! (набудж.) Мы не возьмем ніводнага арэха! (апав.)

Урокі 20–24. Галоўныя і даданыя члены сказа

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што дзейнік і выказнік — *галоўныя* члены сказа. Дзейнік абазначае, пра каго або пра што гаворыцца ў сказе. Ён адказвае на пытанне *хто?* або *што?*
Выказнік абазначае, што гаворыцца пра *дзеянік*. Выказнік адказвае на пытанні *што робіць?* *што рабіў?* *што будзе рабіць?* і інш. Даданыя члены сказа паясняюць *дзеянік*, *выказнік* або іншыя *даданыя* члены сказа.
2. Дзіўная музыка гучыць у бары. Даўгахвостыя дзятлы барабаняць па дрэвах. Дружным хорам шчабечуць шпакі. Розныя птушкі пёрхаюць між галін.
3. *Лясныя жыхары рыхтуюцца да зімы*. Вавёрка збірае *арэхі*. Вожык у норку носіць *лісце*.

Працую над памылкамі

1. На пытанні *хто?* або *што?* адказвае *дзеянік*. На пытанні *што робіць?* *што рабіў?* *што будзе рабіць?* адказвае *выказнік*.
2. На зялёнай лугавіне каля хаты пасвіліся куры. Кот Васька круціўся побач. Раптам з неба каменем зваліўся каршун. Драпежнік схапіў чубатку. Кот кінуўся на каршуна. Каршун пакінуў курыцу.
3. Бабёр будзе *хатку на вадзе*. *Рачная выдра робіць нару каля вады*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Магчымыя варыянты для першай схемы:

Дзеці збіраюць ураджай. Маша рве парэчкі. Паўлік нясе кошык.

Магчымыя варыянты для другой схемы:

Света кладзе яблыкі ў вядро. Паўлік занясе яблыкі ў склеп.

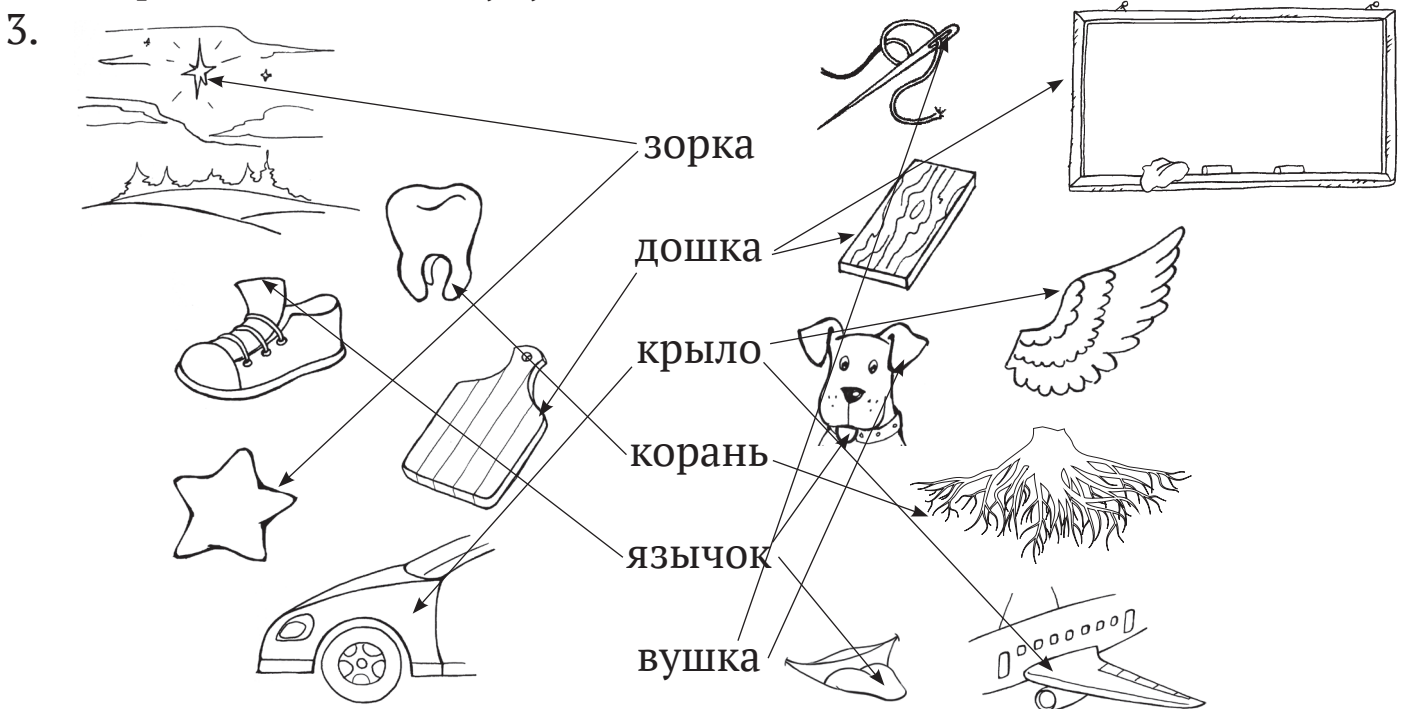
СЛОВА

Урокі 25 – 26. Значэнне слова. Адназначныя і мнагазначныя словы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што слова мае *лексічнае* значэнне. Словы, якія маюць *адно* значэнне, называюцца адназначнымі. Словы, якія маюць некалькі значэнняў, называюцца *мнагазначнымі*.

2. Выхад падземных вод на паверхню зямлі — **ніва.**
Шматкаляровая дуга на небе — **крыніца.**
Апрацаванае пад сяўбу або засеянае поле — **вясёлка.**

Працую над памылкамі

1. Адназначныя словы маюць *адно* значэнне. Мнагазначныя словы маюць *некалькі* значэнняў.
2. Сукенка, ліст, восень, сліва, шапка, нумар, хлеб, месяц, сонца.
3. *Корань*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Пад хусцінку для красы

Таня **запраўляе** (*хавае*) валасы.

Малайчына наш Сярожа —

Запраўляе (*засцілае*) сам ён ложкак.

Мама суп мне налівае

І смятанай **запраўляе** (*кладзе ў страву*).

Урок 27. Прамое і пераноснае значэнне слова

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што словы могуць ужывацца ў *прамым* і *пераносным* значэнні. Напрыклад, слова *залаты* ў спалучэнні *залаты пярсцёнак* мае *прамое* значэнне, а ў спалучэнні *залаты месяц* — *пераноснае* значэнне.
2. Жалезны характар, жалезны цвік; гарачы чай, гарачая парá; цяжкая задача, цяжкі партфель; грыбны суп, грыбны дождж; хвост лісы, хвост цягніка.
3. Залатая, асенняя раніца!
Хараством ты на свеце адна.
Сонца ў пушчы глыбокай купаецца
І ніяк не дастане да дна...

Працую над памылкамі

1. Прамое значэнне слова — гэта яго *асноўнае* значэнне. Пераноснае значэнне ўзнікае пры пераносе назвы з аднаго прадмета на другі на аснове іх *падабенства*.
2. Ласкавае кацяня, ласкавы вецер; горкія таблеткі, горкая праўда; гарачая печка, гарачая спрэчка; кіслы твар, кіслы яблык.
3. Наперагонкі
Тоўсты дым
І вецер тонкі
Бегаюць наперагонкі.
Вецер
Даганяе дым,
Зірк,
А дым
Растаў зусім.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Над возерам ^{пр.} *лётаюць* белакрылыя чайкі.
^{пер.} *Лётаюць*, сыплюцца зоркі-сняжынкi.
^{пр.} Усю зіму *спяць* у сваіх норках барсукі.
Пад снежнай коўдрай ^{пер.} *спяць* руні палёў.
Дзяўчынка ^{пр.} *купаецца* ў рэчцы.
Месяц ^{пер.} *купаецца* ў хмарах.

Урок 28. Сінонімы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што сінонімы — гэта словы, якія маюць *аднолькавае* ці *блізкае* значэнне.
2. ісці → ціўкаць
смяяцца → крочыць
крычаць → успамінаць
шчабятцаць → гарланіць
згадваць → рагатаць
3. Аўтамабіль — *машына*, холад — *сцюжа*, смелы — *адважны*, бегчы — *імчацца*, пунсовы — *чырвоны*.

Працую над памылкамі

1. раніца, дзень, вечар
 сябар, друг, прыяцель
 чытаць, пісаць, рашаць
 лодка, човен, байдарка
2. асілак → гоман
касынка → бліскавіца
шум → абібок
гультай → атлет
маланка → хусцінка
3. Польша — *агонь*, водар — *пах*, алфавіт — *азбука*, доктар — *урач*, вучоба — *навука*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Абрус, настольнік, дыван, сурвэтка.

Смешны, забаўны, пацешны, худы.

Бегчы, імчаць, цягнуцца, несціся.

Шпаркі, смелы, жвавы, хуткі.

Пацеркі, завушніцы, маністы, каралі.

Урок 29. Антонімы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што антонімы — гэта словы з *супрацьлеглым* значэннем.

2. дарагі — складаны
 просты — мокры
 сыты — танны
 сухі — сумны
 вясёлы — галодны

3. Вечар — *раніца*, вузкі — *шырокі*, малады — *стары*, бегчы — *стаяць*, ноч — *дзень*.

Працюю над памылкамі

1. Добры — злы, вясёлы — радасны, ціхі — шумны, сумны — маркотны, халодны — цёплы.

2. марудны — далёкі
 блізкі — крывы
 брудны — халодны
 прамы — чысты
 гарачы — хуткі

3. Смяяцца — *плацаць*, крычаць — *маўчаць*, сучешыць — *накрыўдзіць*, кінуць — *падняць*, аддаць — *забраць*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Лёгка **браць**, ды цяжка *аддаваць*.

Барада як у **старога**, а розуму як у *малога*.

Не слухаў **малы**, не паслухае і *вялікі*.

З **вялікай** хмары *малы* дождж.

Рыхтуй **летам** сані, а *зімой* калёсы.

Урок 30. Словы, аднолькавыя па гучанні, розныя па значэнні

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што ў рускай і беларускай мовах ёсць словы, падобныя або аднолькавыя па гучанні, але розныя па *значэнні*.

2. Гасцінец — газападобны стан вады.
 Пакой — вялікая бойкая дарога, шлях.
 Дыван — работа, занятак.
 Пára — памяшканне ў кватэры або доме.
 Справа — агароджа.
 Плот — самаटकаны ўзорчаты выраб.

3. З носіка чайніка падымалася *па́ра*.
 На падлозе ляжаў прыгожы *дыван*.
 Певень пераскочыў праз *плот*.

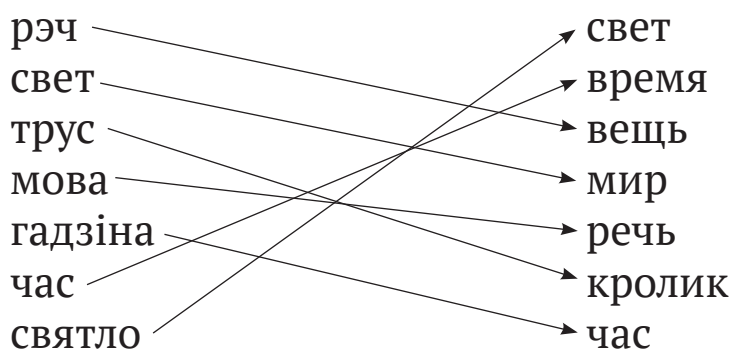
Працую над памылкамі

1. Качка, гусь, справа, адпачынак, плот, паркан, краска, кветка, прозвішча, імя.
2. Ліст — колькасць.
 Лік — святкаванне шлюбу.
 Люты — пісьмовае пасланне.
 Вяселле — зімовы месяц.
 Краска — ударны інструмент.
 Звон — кветка.
3. На лузе цвітуць прыгожыя *краскі*.
 Алесь атрымаў *ліст* ад сябра.
 10 — гэта найменшы двухзначны *лік*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Беларуская мова

Руская мова

СКЛАД СЛОВА

Урок 31. Роднасныя (аднакаранёвыя) словы.

Корань слова

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што словы з аднолькавай часткай, у якой заключаецца асноўнае для іх лексічнае значэнне, называюцца *роднаснымі* або *аднакаранёвымі*.
 Агульная частка такіх слоў называецца *коранем*.

2. Дуб, дубок, дубовы, дубняк;
крык, крыкнуў, крыкун, крыклівы;
рыбак, рыбны, рыба, рыбка.
3. Хата, хатка, хатні.
Мыш, мышка, мышаня (мышыны).
Зубр, зубрыха, зубраня (зубрыны).

Працую над памылкамі

1. Корань — гэта агульная частка роднасных слоў.
2. Бяроза, бярозка, бярозавік, бярозавы;
праца, працоўны, працаваць, працавіты;
каса, касец, касьба, касавіца.
3. Шум, шумны, шуміць.
Грыб, грыбок, грыбны (грыбнік, грыбніца).
Гусь, гусак, гусяня (гусіны).

Заданне для разумнікаў і разумніц

Зуб, зубр, зубны, зубасты;
лыжы, лыжка, лыжнік, лыжня;
марак, марыць, марскі, мора.

Урокі 32 – 34. Корань слова. Змены гукаў у каранях слоў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што пры ўтварэнні і змяненні слоў можа адбывацца змена гукаў (чаргаванне). Часцей за ўсё чаргаванне сустракаецца ў каранях слоў.
2. Горад, гарадок, гарадскі, загарадны;
бег, бягун, бегатня, бяжыць;
рэчка, рака, рачны, рачулка.
3. сне <u>з</u> — сня <u>ж</u> ок	са <u>д</u> — са <u>д</u> зіць
лу <u>з</u> — лу <u>ж</u> ок	ла <u>д</u> — ла <u>д</u> зіць
воу <u>к</u> — вау <u>ч</u> ок	све <u>т</u> — све <u>ц</u> іць
паву <u>к</u> — паву <u>ч</u> ок	мола <u>т</u> — мало <u>ц</u> іць

Працюю над памылкамі

1. Снег, снежны; мароз, марозны; холад, халодны; дзень, дзянёк;
мех, мяшок; зіма, зімовы; дзед, дзядок.
2. Лес, лясок, лясны;
мёд, мядок, мядовы;
пчолы, пчаляр, пчаліны;
дрэва, драўляны, драўніна.
3. Кажух — кажушок, фартух — фартушок, шпак — шпачок, бурак —
бурачок, брат — брацік, бот — боцік.

Заданне для разумнікаў і разумніц

І носік мае,
Ды не нюхае.
І вушка мае,
Ды не слухае.
І каляровы хвосцік мае,
Але і той штораз губляе.

Урок 35. Правапіс парных звонкіх і глухіх зычных у корані слова

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што звонкія і глухія зычныя ў беларускай мове ўтвараюць наступныя пары: [б] — [п], [б'] — [п'], [г] — [х], [г'] — [х'], [д] — [т], [дз'] — [ц'], [з] — [с], [з'] — [с'], [ж] — [ш], [дж] — [ч].
Правапіс слоў з парнымі звонкімі і глухімі зычнымі трэба правяраць, калі парны зычны гук знаходзіцца ў канцы слова або перад глухім зычным.
2. Бераг, дуб, нож, мядзведзь, казка, мароз, хатка.
3. Воз — вазы, нос — носік, ход — ходзіць, касьба — косіць, шапка — шапачка, лодка — лодачка.

Працюю над памылкамі

1. [б] — [п], [б'] — [п'], [г] — [х], [г'] — [х'], [д] — [т], [дз'] — [ц'], [з] — [с], [з'] — [с'], [ж] — [ш], [дж] — [ч].

2. Сусед, жэрдка, скрыпка, мошкі, сад, лапкі, табурэтка, кветкі, дождж, кут.
3. Дзеткі — дзетачкі, дзеці;
радкі — радасць, радочкі;
бярозка — бяроза, бярозавы;
касцы — каса, казка;
сцежка — сцежачка, сцяг.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Зося захварэла, у яе *грып*.

Федзя знайшоў у лесе белы *грыб*.

У салдата на галаве *каска*.

Бабуля расказвае *казку*.

Кожны чалавек павінен ведаць свой *род*.

Хлопчык паклаў ягаду ў *рот*.

Урокі 36 – 39. Формы слова. Канчатак

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што пры змяненні слова ўтвараюцца *формы* гэтага ж слова. Зменная частка слова называецца *канчаткам*. Канчатак служыць для сувязі слоў у сказе.
У некаторых формах слова канчатак можа быць не выражаны гукамі (літарамі). Такі канчатак называецца *нулявым* і выдзяляецца знакам □.
2. *Кніга, кнігі, кніжка, з кнігаю, кнігу;*
чытае, чытаю, чытаюць, чытанка, чытаем;
чырвоны, чырвоная, чырвоныя, чырванее.
3. *Заяц* □ — невялікі пушысты звярок. У *зайц* □ доўгія вушы і кароткі хвост. Доўгія ногі дапамагаюць *зайц* □ ратавацца ад ворагаў. А ворагаў у яго шмат. Вось лісіца гоніцца за *зайц* □. Але дагнаць *зайц* □ няпроста. Ён умее заблытаць свае сляды.

Працую над памылкамі

1. Канчатак — зменная частка слова.
 Канчатак утварае новае слова.
 Канчатак утварае форму слова.
 Канчатак служыць для сувязі слоў у сказе.
2. Госц*і*, гасц*ей*, гасц*ямі*.

3. Пра *ваўка* ў народзе складзена шмат казак. У казках *воўк* злы, сквапны, дурны. Але гэта не так. *Ваўка* нельга прыручыць, таму і лічаць яго злым. І сквапным *ваўка* таксама не назавеш, бо ён дзеліцца здабычаю з іншымі *ваўкамі*. І ў розуме *ваўку* можна толькі пазайздросціць.

Заданне для разумнікаў і разумніц

- А — Айчына. Арабіна.
Б — Бабёр. Бусянка. Брод.
В — Вавёрка. Верабейка.
Г — Гумнішча. Гарызонт.
Д — Дуброва. Дом. Дарога.
Е — Еўропа. Ездавы.
Ё — Ёўня. Ёршык. Ёлка.
Ж — Жніво. Жур. Журавы.

Урокі 40–41. Прыстаўка

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што прыстаўка — гэта частка *слова*, якая стаіць перад *коранем* і служыць для *ўтварэння* слоў.
2. **За**плыць за буёк, **пера**плыць цераз раку, **да**плыць да берага, **ад**плыць ад прыстані, **вы**плыць з глыбіні, **пра**плыць дыстанцыю.
3. Рыжая дзяўчына
Залезла ноччу ў двор —
Курэй пералічыла
І ўсіх панесла ў бор. (*Ліса*)

Працую над памылкамі

1. Прыстаўка — частка слова.
 Пры дапамозе прыстаўкі ўтвараецца новае слова.
 Пры дапамозе прыстаўкі ўтвараецца форма слова.
 Прыстаўка стаіць перад коранем.
 Прыстаўка стаіць пасля кораня.
2. *Дабегчы, прабегчы, перабегчы, выбегчы, адбегчы.*
3. Цягнецца нітка —
Без канца, без краю —
Лесам, пералескам (*лес*), полем,

Каля гаю.

Ні яе **п̄арваць** (*рваць*),

Ні ў клубок **з̄матаць** (*матаць*). (*Сцяжынка*)

Заданне для разумнікаў і разумніц

Самалёт ляцеў,

Да гары **пад**ляцеў,

Вакол гары **аб**ляцеў,

Ад гары **ад**ляцеў,

У воблака **ў**ляцеў,

З воблака **вы**лецеў

І далей **па**ляцеў.

Урок 42. Правапіс прыставак *аб-, ад-, над-, пад-, перад-, прад-*

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што прыстаўкі **аб-, ад-, над-, пад-, перад-, прад-** пішуцца нязменна.
2. **Ад**казаць, **ад**чапіць, **ад**круціць;
падсушыць, **пад**саліць, **пад**качаць;
надкусіць, **над**пісаць, **над**пілаваць.
3. **Ка**заць — **ад**казаць (*падказаць*), **сма**жыць — **аб**смажыць (*падсмажыць*), **пус**ціць — **ад**пусціць (*падпусціць*), **хі**траваць — **аб**хітраваць, **крэ**сліць — **пад**крэсліць (*адкрэсліць*), **сек**чы — **ад**секчы (*падсекчы, абсекчы*).

Працую над памылкамі

1. Прыстаўка **аб-** пішацца заўсёды з літарай **б**. Прыстаўкі **ад-, пад-, прад-, перад-, над-** пішуцца нязменна з літарай **д** на канцы.
2. Стары лес высокай сцяной **аб**ступіў возера. Раскрытыя кветачкі гарлачыка **прад**казвалі добрае надвор'е. Дзядуля **ад**піхнуўся ад зямлі вяслом. Лодка **ад**плыла ад берага. Міхаська **пад**чапіў на кручок нажыву. Раптам **пад**скочыў паплавок. Хлопчык крыху **ад**пусціў леску.
3. **Касі**ць — **аб**касіць (*падкасіць, абкасіць*), **месці** — **пад**месці (*адмесці, абмесці*), **класці** — **пад**класці (*адкласці, абкласці*), **бачы**ць — **прад**бачыць, **плы**ць — **ад**плыць (*падплыць, абплыць*), **сохну**ць — **аб**сохнуць (*падсохнуць, адсохнуць*).

Заданне для разумнікаў і разумніц

<i>аб</i> весці вакол пальца	→ сказаць праўду
<i>аб</i> ліць гразю	→ уціхамірыць
<i>ад</i> біцца ад рук	→ зрабіць непрыемнасць
<i>ад</i> крыць вочы	→ ашукаць
<i>пад</i> класці свінню	→ выйсці з-пад кантролю
<i>аб</i> пілаваць рогі	→ зняважыць

Урокі 43 – 44. Правапіс прыставак, якія заканчваюцца на з, с

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што ў прыстаўках *з-/с-, раз-/рас-, без-/бес-, уз-/ус-* літара *з* пішацца перад *звонкімі* зычнымі, а літара *с* — перад *глухімі* зычнымі.
2. *З*ламаў, *спі*лаваў;
*рас*паліў, *раз*ліў;
бескарыслівы, безлімітны;
*ус*класці, *уз*мацніць.
3. Не *рас*кусіш арэх, зерня не *з*'ясі.
Не той сябар, хто медам губы мажа, а той, хто праўду ў вочы скажа.

Працую над памылкамі

1. У прыстаўках, якія заканчваюцца на *з, с*, літара *з* пішацца перад *звонкімі* зычнымі, а літара *с* — перад *глухімі* зычнымі.
2. *Рас*тлумачыць, *раз*глядаць; *спы*ніцца, *знай*сці; *бес*працоўны, *без*надзейны; *ус*хваляць, *уз*дымаць.
3. Доўгі дзень,
Цёплы дзень
*Ад*плывае за аблогі.
Сіні цень,
Сонны цень
*Ад*паўзае ў кут далёкі.
*З*беглі зайкі ўсе ў лясы.
*З*моўклі птушак галасы.
І буслы ў гняздо *с*хавалі
Свае доўгія насы.

Заданне для разумнікаў і разумніц

раскінуць мазгамі → пільна сачыць
развесці рукамі → знясіліцца, стаміцца
не спускаць з вачэй → выказаць расчараванне
збіцца з панталыку → паразважаць
ногі стаптаць → забытацца, разгубіцца

Урок 45. Падваенне зычных на стыку прыстаўкі і кораня

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што калі апошняя літара прыстаўкі і першая літара кораня супадаюць, то пішуцца *абедзве* літары.
2. Аддаць, адламаць, раззлавацца, разваліць, бессаромны, бесклапотны, бессямейны, беспаспяховы.
3. Бяззубы, аббегаць, паддобраць, бясстрашны, бясснежны.

Працую над памылкамі

1. У слове *аддзякаваць* пішуцца дзве літары **д**, таму што адна з іх адносіцца да *прыстаўкі*, а другая — да *кораня*.
2. *Зоркі*.
Бяззорнае (неба).
3. Бессэнсоўны — *сэнс*, рассадзіць — *садзіць*, раззлавацца — *злаваць* (зло), бясследна — *след*, рассмяшыць — *смяшыць* (смах).

Заданне для разумнікаў і разумніц

Расцілаць, рассадзіць, *кажэе*, рассудзіць;
аддаць, аддзяліць, аддзяжурываць, *суддзя*.

Урок 46. Апостраф у словах з прыстаўкамі

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што апостраф пішацца пасля прыставак, якія заканчваюцца на *зычны*, перад літарамі **е, ё, ю, я, і**, калі паміж зычным і галосным вымаўляецца гук [й].
2. Аб'ехаць, абысці, аб'яднацца, пераехаць, з'явіцца, пад'ехаць, паднесці.

3. Два аўтамабілі *пад'ехалі* да бабулінай хаты. На навагодняе свята *з'ехалася* ўся сям'я. Дзеці пачалі ўпрыгожваць елачку. Хутка на галінках *з'явіліся* прыгожыя цацкі. Потым дзеці *з'елі* па цукерцы.

Працую над памылкамі

1. Апостраф пішацца пасля прыставак, якія заканчваюцца на зычны, перад літарамі **е, ё, ю, я, і**, калі паміж зычным і галосным вымаўляецца гук [й].
2. Аб'явіў, аб'ехаў, аб'еўся, абляцеў;
з'ехаліся, збегліся, з'еў, з'явіўся;
пад'ехаў, пад'еў, надсілкаваўся, пад'ёмны.
3. Хлопчыкі *аб'ехалі* на лыжах невялікі лясок. Потым яны *пад'ехалі* да горкі. Лыжнікі *ўз'ехалі* на вяршыню гары. Потым па чарзе *з'ехалі* ўніз.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Пасля дажджу бывае,

Паўнеба закрывае.

Дуга прыгожая, каляровая

З'явіцца, затым растане. (*Вясёлка*)

Закіну палку,

заб'ю — не галку,

здыму — не пер'е,

з'ем — не мяса. (*Вуда і рыба*)

Урок 47. Напісанне прыставак і прыназоўнікаў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што прыстаўка — гэта частка слова, а прыназоўнік — асобнае слова. Каб адрозніць прыназоўнік ад прыстаўкі, трэба паставіць паміж прыназоўнікам і наступным словам яшчэ адно слова.
2. Забег за вугал, злез з печы, аб'явіў аб сходзе, даплыў да берага, пакаціўся па дарозе.
3. Вавёрка
Скок вавёрка **па** сасне —
Паляцеў з галінак снег.
Пад сасною зайка спаў —
Ён адразу белы стаў.

Працюю над памылкамі

- Прыназоўнік — асобнае слова.
 Паміж прыназоўнікам і наступным словам можна паставіць яшчэ адно слова.
 Прыстаўка — частка слова.
 Прыстаўка пішацца асобна.
- Прыбег, прынёс, пры дарозе, прыбярэжны;
з'еў, зламаў, зрэзаў, з дрэва;
над горадам, надпіс, над радком, над галавой.
- Пайшоў коўзацца каток
На рачулку, **на** лядок.
Як імчаўся, **на** хаду
Праваліўся ў ваду.
Замачыў ён чаравічкі,
І касцюм, і рукавічкі.
Нетрывалы быў лядок,
Непаслушны быў каток...

Заданне для разумнікаў і разумніц

Жылі-былі Коцік і Пеўнік. Коцік **на** паляванне хадзіў, а Пеўнік есці варыў, хатку **над**мятаў, песні спяваў.

Пайшоў неяк Коцік у лес. **Прыбегла да** хаткі Лісіца і кажа:

— Пеўнічак, пусці мяне ў хатку **ад**пачыць!

Пеўнік пусціў Лісіцу, а яна **с**хапіла яго і **па**несла. **Закрычаў** Пеўнік **на** ўвесь лес:

— Коце, браце! Мяне Ліска нясе

У высокія горы,

У глыбокія норы,

Па барах, **на** карчах,

Аж бярэ мяне страх!..

Прыбег Коцік, **адабраў** у Лісіцы Пеўніка, **завёў** у хатку і зноў **пай**-шоў **на** паляванне.

Урок 48. Суфікс

Правяраю сябе

- Я ведаю, што суфікс — гэта частка слова, якая стаіць пасля *кораня* і служыць для ўтварэння слоў.

2. Пайшоў **като́к** у **лясо́к**,
Знайшоў белы **паясо́к**.
Пайшоў **като́к** пад **масто́к**,
Злавіў **рыб́ку** за **хвасто́к**.
3. Ружовы — *ружовенькі*, шустры — *шустранькі*, мяч — *мячык*, конь — *конік*, слуп — *слупок*, пірог — *піражок*, печ — *печка*.

Працую над памылкамі

1. Суфікс — гэта частка слова.
 Суфікс стаіць перад каранем.
 Суфікс служыць для ўтварэння новых слоў.
 Суфікс стаіць пасля караня.
2. **Хатка**, **рэчка**, **траўка**, **беражок**, **хмарка**, **дожджык**.
3. *лапа* — *лап́ка*   *ліст* — *лісці́к*
ліса — *ліс́ка*   *хвост* — *хвосці́к*
сіні — *сіне́нькі*   *пень* — *пяне́к*
лёгкі — *лёגע́нькі*   *цень* — *цяне́к*

Заданне для разумнікаў і разумніц

Галоўка — *галава*, канаўка — *канава*, бародка — *барада*, рыбка — *рыба*, ножка — *нага*.

Урок 49. Значэнні суфіксаў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што пры дапамозе суфіксаў **-ан-**, **-ян-** утвараюцца назвы дзіцянят *жывёл*, пры дапамозе суфіксаў **-іст-**, **-ыст-**, **-ар-**, **-ор-**, **-чык-**, **-шчык-** — назвы людзей паводле іх заняткаў, прафесій.
2. Слон — *сланя́ня*, мыш — *мышя́ня*, ліса — *ліся́ня*, алень — *аленя́ня*, вуж — *вужа́ня*.
3. На гітары грае *гітары́ст*. У тэатры выступае *арты́ст*. На сцэне танцуе *танцо́р*. У футбол іграе *футбалі́ст*.

Працую над памылкамі

1. Словы — назвы дзіцянят *жывёл* утвараюцца пры дапамозе суфіксаў **-ан-**, **-ян-**.
Словы — назвы людзей паводле заняткаў, прафесій утвараюцца пры дапамозе суфіксаў **-іст-**, **-ыст-**, **-ар-**, **-ор-**, **-чык-**, **-шчык-**.

- У кошкі — кацяня, у казы — казляня, у вавёркі — ваверчання, у курыцы — кураня, у гусі — гусяня, у качкі — качання.
- Валейбол — валеябаліст, груз — грузчык, шахта — шахцёр, разведка — разведчык, ліхтар — ліхтаршык.

Заданне для разумнікаў і разумніц

кранаўшык

рыбак

лётчык

кухар

таксіст

Урок 50. Падваенне зычных на стыку кораня і суфікса

Правяраю сябе

- Я ведаю, што калі корань заканчваецца на **н**, а суфікс пачынаецца з гэтай літары, то пішуцца абедзве літары.
- Каменны, кішэнны, ранні, дзённы, лімонны.
- Футбольны мяч, аконнае шкло, адценні колеру, азёрная вада, прыдонныя рыбы, паўночны вецер, туманная раніца.

Працую над памылкамі

- У слове маліннік пішуцца дзве літары **н**, таму што адна з іх адносіцца да кораня, а другая — да суфікса.
- Камень — каменны, кішэнь — кішэнны, акно — аконны, дзень — дзённы, лімон — лімонны.
- Балконныя дзверы, штодзённыя справы, птушыныя спеы, драўляная мэбля, ранні час, вясенні дзень, мышыны хвосцік.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Машына — машыннае масла,
акно — аконная рама,
лімон — лімонны сок,
кішэнь — кішэнны ліхтарык,
раён — раённая алімпіяда.

ЧАСЦІНЫ МОВЫ

Урок 51. Агульнае паняцце пра самастойныя і службовыя часціны мовы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што словы ў мове падзяляюцца на вялікія групы — *часціны мовы*. Кожная часціна мовы мае сваё *значэнне*, адказвае на свае *пытанні*, мае свае *прыметы*, выконвае сваю ролю ў *сказе*. Прыназоўнікі служаць для сувязі слоў у *сказе*.

2.

Назвы прадметаў (назоўнікі)	Назвы прымет (прыметнікі)	Назвы дзеянняў (дзеясловы)
святло	светлы	свеціць
шум	шумны	шуміць

3. Веснавое сонца

Росы падбірае.

Вылецела ў поле

Пчолка залатая.

Працую над памылкамі

1. Кожная часціна мовы мае сваё значэнне.
 Усе часціны мовы адказваюць на аднолькавыя пытанні.
 Кожная часціна мовы адказвае на свае пытанні.
 Кожная часціна мовы выконвае сваю ролю ў *сказе*.

2. Свеціць, плыве — гэта назвы *дзеянняў*.
Цёплае, лёгкае — гэта назвы *прымет*.
Сонца, воблака — гэта назвы *прадметаў*.

3. Прыгрэла ^{дз.} цёплае ^{прым.} сонейка. ^{пр.} Зацвілі ^{дз.} першыя ^{прым.} краскі. ^{пр.}

Заданне для разумнікаў і разумніц

Назвы прадметаў (назоўнікі)	Назвы прымет (прыметнікі)	Назвы дзеянняў (дзеясловы)
крык	крыклівы	крычыць
смех	смешны	смешыць
весялосць	вясёлы	весяліцца
гоман	гаманлівы	гамоніць

Урок 52. Назоўнік як часціна мовы

Правяраю сябе

- Я ведаю, што назоўнікі — гэтыя словы, якія абазначаюць *прадметы* і адказваюць на пытанні *хто?* або *што?* Словы, якія называюць людзей і жывёл, адказваюць на пытанне *хто?* Астатнія словы — назвы прадметаў адказваюць на пытанне *што?*
- Адказваюць на пытанне *хто?* (сіні колер): *дзіця (дзіцё), Глеб, Ігар, Віця, Пеця, шпак, Света, гуска, Жэня, Оля.*
Адказваюць на пытанне *што?* (зялёны колер): *лаўка, клумба, ліпка, дом, ганачак, дарожка.*
- Лес ^{наз.} напоўніўся ^{наз.} звонкімі галасамі.

Працую над памылкамі

- Вецер, ноч, еніць, мядзведзь — *назоўнікі*.
Зорка, бяроза, дождж, салавей — *назоўнікі*, якія адказваюць на пытанне *што?*
Ластаўка, кветка, дзяўчынка, матылёк — *назоўнікі*, якія адказваюць на пытанне *хто?*
- Байка, пойма, небакрай,
Звычай, майстар, верабей,
Зайздрасць, лейка, рой, трамвай,
Вырай, вулей, чарадзей.

Чайка, гай, герой, гультай,
 Бой, жалейка, клей, алей,
 Усёзнайка, батэрфляй,
 Вейка, геній, майка, глей...

3. Ранішняе сонейка разбудзіла жаўрука.

Заданне для разумнікаў і разумніц

<i>што?</i>	<i>хто?</i>
пошта	паштальён
шахта	шахцёр
чыгунка	чыгуначнік
бібліятэка	бібліятэкар
гардэроб	гардэробшчык

Урок 53. Адзіночны і множны лік назоўнікаў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што назоўнікі змяняюцца па *ліках*. Назоўнікі ў форме адзіночнага ліку абазначаюць *адзін* прадмет. Назоўнікі ў форме множнага ліку абазначаюць *два і больш* прадметы.

адз. л.

2. Сонца грэе, прыпякае;

адз. л.   *адз. л.*

Лёд на рэчцы затрашчаў.

адз. л.

Цёплы вецер павявае,

мн. л.

Хмар дажджлівых нам прыгнаў.

адз. л.

Вось і бусел паказаўся,

мн. л.

Гусі дзікія крычаць.

адз. л.   *адз. л.*

Шпак на дубе распяваўся,

мн. л.

Жураўлі ўжо ляцяць.

3. колас — калас**ы**

дрэва — дрэв**ы**

гняздо — гнёзд**ы**

стог — стаг**і**

голос — галас**ы**

балота — балот**ы**

Працюю над памылкамі

1. Назоўнік *крыніца* мае форму *адзіночнага* ліку, таму што ён абазначае *адзін* прадмет.

Назоўнік *птушкі* мае форму *множнага* ліку, таму што абазначае *некалькі* прадметаў.

2. Сунічкі

адз. л.

Каля поўнае крынічкі

мн. л.

Пахаваліся сунічкі

мн. л.

мн. л.

Пад сцяблінкі і лісты

адз. л.

І за ельнічак густы.

адз. л.

адз. л.

З раніцы да ночкі

мн. л.

Бомкаюць званочкі,

адз. л.

Галасочкам тонкім

мн. л.

Клічуць іх рамонкі...

3. Баравікі

Белыя *грыбы* растуць у розныя *поры* года. Першымі ў чэрвені з'яўляюцца *каласавікі*. Потым з пачаткам жніва ў барах высыпаюць *жніўнікі*. А восенню *грыбнікоў* радуюць прыгажуны *лістападнікі*.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Назоўнікі ў адзіночным ліку (сіні колер): *дабрадзеі, дуга, даведка, дыктар, дождж, дзічына, дэталі, дошкі, дворнік, дзеяч, далягляд, дзяўчына, дзяцел*.

Назоўнікі ў множным ліку (зялёны колер): *дрожкі, драпежнікі, дойліды, даяркі, дошкі, дыназаўры, дыні, дочкі*.

Добрадзеі — той, хто робіць добрыя справы.

Дрожкі — лёгкая адкрытая конная павозка.

Дойлід — архітэктар.

Далягляд — прастор, які можна акінуць вокам.

Урокі 54–55. Назоўнікі, якія маюць адну форму ліку

Правяраю сябе

- Я ведаю, што некаторыя назоўнікі ўжываюцца толькі ў форме *адзіночнага* ліку або толькі ў форме *множнага* ліку.
- Назоўнікі, якія ўжываюцца толькі ў адзіночным ліку (сіні колер): *грэчка, футбол, тэніс, торф*.
Назоўнікі, якія ўжываюцца толькі ў множным ліку (зялёны колер): *вілы, джынсы, духі, суткі, жмуркі*.
- Грае вечар на ^{мн. л.} цымбалах,
^{адз. л.} Плаўна музыка цячэ,
^{адз. л.} Месяц у блакітных далях
Пакруглеў і паярчэў.
^{адз. л.} Пахне мёдам, пахне кропам
Напаўсоннае сяло,
І малінавым сіропам
^{адз. л.} Сонца ^{адз. л.} заход абліло.

Працую над памылкамі

Адз. лік	Мн. лік
фарба	фарбы
акуляр	акуляры
вёдры <i>вядро</i>	вядро <i>вёдры</i>
мэбля	мэблі
цымбала	цымбалы

Могучь ужывацца		
толькі ў форме адзіночнага ліку	толькі ў форме множнага ліку	і ў адзіночным, і ў множным ліку
бульба	акуляры	вочы
жыта	граблі	буракі
пшаніца	нажніцы	ніткі

3.

На кірмашы

Пад сценамі княжага замка праводзіўся кірмаш. З бліжэйшых вёсак людзі прывезлі на кірмаш мёд, ^{адз. л.} збожжа, ^{адз. л.} малако, ^{адз. л.} смятану, масла, яйкі. Сяляне маглі вымяняць прадукты ^{адз. л.} харчавання на прылады працы: ^{мн. л.} вілы, ^{мн. л.} косы, ^{мн. л.} абцугі, сякеры, лапаты. Гандляры прадавалі «заморскія» тавары: чай, ^{адз. л.} каву, перац, шоўк, ^{адз. л.} фарфор.

Заданне для разумнікаў і разумніц

крупa (ед. ч.) — крупы (мн. л.)
дверь (ед. ч.) — дзверы (мн. л.)
поведение (ед. ч.) — паводзіны (мн. л.)
семена (мн. ч.) — насенне (адз. л.)
фрукты (мн. ч.) — садавіна (адз. л.)
овощи (мн. ч.) — агародніна (адз. л.)

Урокі 56 – 58. Род назоўнікаў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што назоўнікі ў форме адзіночнага ліку адносяцца да аднаго з трох родаў: *мужчынскага, жаночага або ніякага*.
Да назоўнікаў *мужчынскага* роду можна падставіць словы *ён, мой*.
Да назоўнікаў *жаночага* роду — *яна, мая*. Да назоўнікаў *ніякага* роду — *яно, маё*.
Нельга вызначыць род у назоўнікаў, якія ўжываюцца толькі ў форме *множнага* ліку.
2. Вярба^{ж. р.}а, пень^{м. р.}□, жыцц^{н. р.}ё, чытанн^{н. р.}е, тапол^{ж. р.}я, пальм^{ж. р.}а, звон^{м. р.}□, даль^{ж. р.}□,
клуб^{м. р.}□, здарэнн^{н. р.}е, воўк^{м. р.}□, дупл^{н. р.}о.
3. Сталяры
Мы са Слаўкам — ^{м. р.} сталяры:
Робім лаўку на двары.
Жоўтыя апілкі
Сыплюцца з-пад пілкі.

^{ж. р.} Стружкі з-пад ^{м. р.} рубанкаў —

Вязкай ^{м. р.} абаранкаў...

Працую над памылкамі

1. Назоўнік *Радзіма жаночага* роду, таму што да яго можна падставіць словы *яна, мая*.

Назоўнік *народ мужчынскага* роду, таму што да яго можна падставіць словы *ён, мой*.

Назоўнік *шчасце ніякага* роду, таму што да яго можна падставіць словы *яно, маё*.

2. Гадзіннік, час, хвіліна, тыдзень, чацвер — *м. р.*

Стагоддзе, сузор'е, неба, зорка, сонца — *н. р.*

Маланка, вясёлка, навальніца, хмара, ападка — *ж. р.*

3. Нашы птушкі

У нашым краі — Беларусі —

Ёсць буслы (*м. р.*), сарокі (*ж. р.*), гусі (*ж. р.*),

Качкі (*ж. р.*), чыбісы (*м. р.*), саколкі (*м. р.*),

Чаплі (*ж. р.*), совы (*ж. р.*), перапёлкі (*ж. р.*),

Каршуны (*м. р.*), сіваваронкі (*ж. р.*),

Жаўранкі (*м. р.*), шчыглы (*м. р.*) і слонкі (*ж. р.*),

Галкі (*ж. р.*), крумкачы (*м. р.*), вароны (*ж. р.*),

Галубочки (*м. р.*) нахахлёны...

Заданне для разумнікаў і разумніц

У рускай мове	У беларускай мове
листва (<i>ж. р.</i>)	лісце (<i>н. р.</i>)
кофе (<i>м. р.</i>)	кава (<i>ж. р.</i>)
тень (<i>ж. р.</i>)	цень (<i>м. р.</i>)
салат (<i>м. р.</i>)	салата (<i>ж. р.</i>)
пыль (<i>ж. р.</i>)	пыл (<i>м. р.</i>)

Урокі 59–60. Змяненне назоўнікаў па пытаннях

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што ў сказе назоўнікі звязваюцца з іншымі словамі і змяняюць сваю форму. Яны могуць адказваць на пытанні *хто? што? каго? каму? кім?* і інш.

2. У лесе **расла сасна**. *што?* **Каля сасны прытулілася** бярозка. Але **сасне** *дзе? каля чаго?* **гэта не шкодзіць**. *чаму?* **Вожык зрабіў** *дзе? пад чым?* **пад сасной норку**. *дзе? на чым?* **На сасне знайшла** сабе прытулак вавёрка.

3. Ласка
Прыгожае імя далі нашы продкі **ласц[ы]**. Ды і сама яна вельмі прыгожая. На спіне ў **ласк[і]** карычневае футра. На живоціку яно белае. Ад **ласк[і]** ніводная мыш не ўцячэ. Сваё гняздо **ласк[а]** будзе ў дуплах старых дрэў. Часам яна селіцца пад падлогаю ў хаце. Людзі рады суседству з **ласк[ай]** (**ласк[аю]**).

Працюю над памылкамі

- Лес, лясок, лесавік, ляснік.
 Зубр, зубры, зубра, зубрам.
 Елка, ельнік, ельнічак, яліна.

2. Каліна

Расце *што?* на ўзлессі **калін[а]**. Вяскою на **калін[е]** *дзе? на чым?* **з'яўляюцца** пышныя суквецці. Усе дрэвы **зайздросцяць** *чаму?* **калін[е]**.

Летам **калін[а]** *што?* **становіцца** непрыкметнай. Замест прыгожых кветак падрастаюць зялёненькія ягадкі.

Увосень ападуць **лісточкі** *з чаго?* з **калін[ы]**. Зазіхацяць чырвонымі гронкамі паспеўшыя **ягады** *чаго?* **калін[ы]**. Кожны спыніцца, каб **палюбавацца** *чым?* **калін[аю]**.

- Сустрэўся (з кім?) з **вавёрк[ай]** (**вавёрк[аю]**), ласунак (для каго?) для **вавёрк[і]**, пачаставаў (каго?) **вавёрк[у]**, сябраваў (з кім?) з **вавёрк[ай]** (**вавёрк[аю]**), прынёс (каму?) **вавёрку[ы]**.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Дружная праца — крыніца багацця.

Хочаш добра жыць, павінен працу любіць.

Ад працы рукі не сохнуць.

Хвалько любіць хваліцца, а ў працы не гадзіцца.

Мазалёваю працай не здабудзеш палацаў.

Урок 61. Прыметнік як часціна мовы

Правяраю сябе

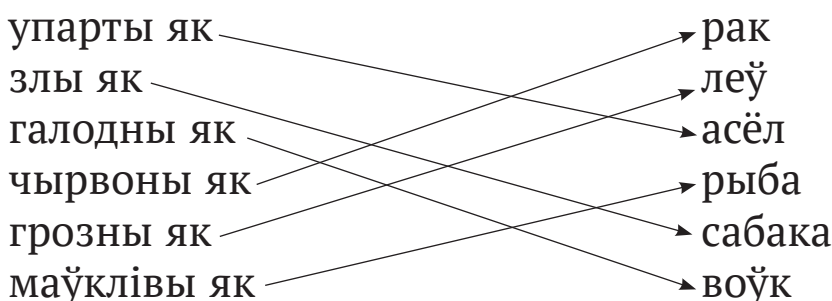
1. Я ведаю, што прыметнікі — гэтыя словы, якія абазначаюць *прыметы* прадметаў і адказваюць на пытанні *які? якая? якое? якія?*
Прыметнік у сказе звязваецца з *назоўнікам*. Ён часцей бывае *даданым* членам сказа.
2. Лоўж, зялёны, белы, глог,
Ластаўка, вясёлы, келля,
Лесавік, ласун, бярлог,
Локаць, лепшы, ліпкі, зелле.
Лічба, лайнер, лань, калач,
Лівень, ложак, лад, лазовы.
Ну а ты цяпер пазнач:
Дзе — прыметнік,
Дзе — назоўнік.
3. Каля нашай вёскі цячэ *балоцістая* рэчка. Па яе берагах растуць *балотныя* расліны. Па нашай рэчцы не ходзіць *водны* транспарт. Затое ў ёй жыве *вадзяны* павук.

Працую над памылкамі

1. *што? хто? які? якая? што робіць? якое? якія?*
2. Пад сасной
Я стаю пад гонкай
Залатой сасонкай,
Велічнай, пахучай,
Як струна, пявучай.
А яна вяршыняй
У прасторы сіняй
Воблакі люляе,
Дожджык атрасае.

3. Гоначны веласіпед, гончы сабака;
 конны спорт, конскі хвост;
 лядовы палац, ледзяны каток;
 сытны абед, сыты чалавек;
 суседні пад'езд, суседскі кот.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Урокі 62 – 64. Змяненне прыметнікаў па родах

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што прыметнікі змяняюцца па *родах*. Прыметнікі стаяць у тым жа родзе, што і *назоўнікі*, з якімі яны звязаны па *сэнсе*.

2. Вясков^{ж. р.} ая вуліца, добр^{н. р.} ае надвор'е, смачн^{м. р.} ы сняданак.

3. Мой пакой

Вось мой любім^{м. р.} ы пакой. У пакоі вялік^{н. р.} ае акно. Побач з акном стаіць мякк^{м. р.} і ложка. Для працы ёсць пісьмов^{м. р.} ы стол. На ім стаіць нов^{м. р.} ы камп'ютар, ярк^{ж. р.} ая лямпа. Над сталом вісіць кніжн^{ж. р.} ая паліца.

Працую над памылкамі

1. Род прыметніка залежыць ад *роду назоўніка*. Прыметнікі ў мужчынскім, жаночым і ніякім родзе адрозніваюцца *канчаткамі*.

2. Цікав^{н. р.} ае падарожжа, нов^{м. р.} ы горад, бацькоўскі^{м. р.} і край, шчодр^{ж. р.} ая зямля, маленьк^{ж. р.} ая дзяўчынка, ласкав^{н. р.} ае сонейка, белакрыл^{м. р.} ы бусел.

3. ^{м. р.} Новы, ^{м. р.} высокі, ^{м. р.} цагляны дом;
^{м. р.} наліўны, ^{м. р.} салодкі, ^{м. р.} сакавіты яблык;
^{ж. р.} беластволая, ^{ж. р.} высокая, ^{ж. р.} стройная бяроза;
^{м. р.} раптоўны, ^{м. р.} моцны, ^{м. р.} летні дождж;
^{н. р.} цёплае, ^{н. р.} прыгожае, ^{н. р.} чорнае паліто;
^{ж. р.} гучная, ^{ж. р.} задорная, ^{ж. р.} народная песня.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Ружовы верш

^{м. р.} Ружовы ^{ж. р.} фламінга ў ^{ж. р.} ружовай вадзе

^{н. р.} ружовае пер’е перабірае.

У ^{н. р.} небе ружовым чароды аблок

^{н. р.} Ружовае сонца пераганяе.

Урокі 65 – 66. Змяненне прыметнікаў па ліках

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што прыметнікі змяняюцца па ліках. У множным ліку яны адказваюць на пытанне *якія?* і маюць канчаткі *-ія, -ыя*. Прыметнікі стаяць у тым жа ліку, што і *назоўнікі*, з якімі яны звязаны па сэнсе.

2. Кліча родны край
 Як убачу ў полі жыта,

^{мн. л.} Залат^{ыя} каласы,

^{адз. л.} Ці бясконц^ы лён ^{адз. л.} блакітн^ы,

^{адз. л.} Ці адчую рай лясн^ы —

^{мн. л.} Клічуць родн^{ыя} мясціны,

Паўстае ў харакстве

адз. л. Край жадан[ы], *адз. л.* край адзін[ы],
Дзе з'явіўся я на свет.

3. **Кветкавыя** паляны, **квяцістыя** сукенкі; **цікавыя** гісторыі, **цікаўныя** дзеці; **старажытныя** зámкі, **старыя** туфлі.

Працую над памылкамі

1. Прыметнік **сакавітыя** ў спалучэнні **сакавітыя яблыкі** мае форму **множнага** ліку, таму што адказвае на пытанне **якія?**, мае канчатак **-ыя** і адносіцца да назоўніка **яблыкі** ў **множным** ліку.

2. Веснавая раніца
Ціха абуджаюцца

мн. л.
Росн[ыя] палі,

адз. л.
Веснав[ая] раніца
Крочыць па зямлі...

мн. л.
Промнямі агніст[ымі]
Саграе зямлю,

мн. л.
Зерні залаціст[ыя]
Кідае ў раллю.

3. промні **сонца** — **сонечныя** промні
венікі з **бярозы** — **бярозавыя** венікі
сады з **вішнямі** — **вішнёвыя** сады
гнёзды **птушак** — **птушынныя** гнёзды
пірагі з **пшаніцы** — **пшанічныя** пірагі

Заданне для разумнікаў і разумніц

свежы вецер — **халодны**
свежая газета — **сённяшняя**
свежы след — **нядаўні**
свежая трава — **маладая**
свежая бялізна — **чыстая**

Урокі 67–68. Дзеяслоў як часціна мовы

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што дзеясловы — гэта словы, якія абазначаюць дзеянне прадмета і адказваюць на пытанні *што робіць? што рабіў? што зрабіў? што будзе рабіць? што зробіць?* і інш.
Дзеяслоў у сказе часцей бывае *выказнікам*.
2. Гром, грыміць, громавы; пыльны, пыл, пыліць; шуміць, шумны, шум; бег, бегавая, бяжыць; чысціць, чысты, чысціня.
3. ісці → падняць
згубіць → забыць
кінуць → знайсці
наліць → стаяць
успомніць → выліць

Працую над памылкамі

1. *хто? што робіць? што? які? якая? што зрабіў? якое? што зраблю? якія? што робяць?*
2. Падшыванец, плот, палас,
Паратунак, пазіраць, палетак,
Паляваць, падлесак, прас,
Прызба, проса, пасека, падлетак.
Паляцець, падбіць, парог,
Пахіліцца, пратаптаць, паляна,
Пральня, палячыць, пірог,
Прыструніць, прысяга, плит, пашана...
3. Гаварыць — маўчаць, смяяцца — рагатаць, вяселіцца — сумаваць,
крычаць — шаптаць, адчыніць — адкрыць.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Лежань лежма ляжыць,
Седзень седзьма сядзіць,
Бягун бегма бяжыць,
Крыкун крычма крычыць,
Гультай гульма гуляе,
Абібок бок абівае.

У кожным радку сустракаюцца роднасныя словы.

Урок 69. Адзіночны і множны лік дзеясловаў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што дзеясловы змяняюцца па ліках. Дзеясловы ў форме адзіночнага ліку абазначаюць дзеянне *аднаго* прадмета. Дзеясловы ў форме множнага ліку абазначаюць дзеянне *некалькіх* прадметаў.
2. Ветрык краскі чуць калыша,
адз. л.
Травы шалясцяць.
мн. л.
Луг зялёны жыццём дыша —
адз. л.
Конікі трашчаць.
мн. л.
3. Сонейка грэе зямлю. Лёгкі ветрык калыша траву. У лузе цвітуць
адз. л. *адз. л.* *мн. л.*
рамонкі. Весела шчабечуць птушкі. У траве трашчаць конікі.
мн. л. *мн. л.*

Працую над памылкамі

1. Грэе, прыпякае, узышло, схаваецца — *адз. л.*
Чырванеюць, зіхацяць, красаваліся, зацвітуць — *мн. л.*
2. Бабры
адз. л.
Бабёр габлюе бервяно,
адз. л.
Бабрыха кроіць палатно,
А поруч, каля хаты,
мн. л.
Гуляюць бабраняты.
3. Бабры *мн. л.* жывуць ля берагоў маленькіх рэчак. Бабры *мн. л.* цудоўна плаваюць і *мн. л.* ныраюць. Пляскаты хвост *адз. л.* служыць рулём. Бабры *мн. л.* харчуюцца галінкамі дрэў або травой. Зубы ў бабра *мн. л.* растуць усё жыццё.

Заданне для разумнікаў і разумніц

Май

Гэты час *адз. л.* люблю дзівосны!
Салаўіны ранні золак.

адз. л.

Тчэ вясна на вечных кроснах

Дываны з чароўных зёлак.

мн. л.

Гнуць траву да долу росы,

адз. л.

Сонца **сочыць** краем вока,

адз. л.

Як вярба **палошча** косы

У рачулцы неглыбокай.

Урокі 70–71. Час дзеясловаў

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што дзеясловы могуць перадаваць час дзеяння — цяперашні, прашлы і будучы. Дзеясловы ў форме *цяперашняга* часу абазначаюць дзеянне, якое адбываецца зараз. Дзеясловы ў форме *прошлага* часу абазначаюць дзеянне, якое адбывалася раней. Дзеясловы ў форме *будучага* часу абазначаюць дзеянне, якое адбудзецца пазней.
2. Зацвітаў на полі лён
Як **зацвіў** (*пр. ч.*) на полі лён,
Стаў (*пр. ч.*) блакітны ўвесь загон,
Дзумкаюць (*цяп. ч.*) рупліўкі пчолы,
Гул **стаіць** (*цяп. ч.*) паўсюль вясёлы.
Дзеці **выбеглі** (*пр. ч.*) на поле,
Сёння ўвесь загон **праполюць** (*буд. ч.*)...
3. Чытае — *чытаў* — *будзе чытаць*.
Думае — *думаў* — *будзе думаць*.
Рашае — *рашаў* — *будзе рашаць*.

Працую над памылкамі

1. Грымнуў, шумеў, упаў, **крычыць** — *пр. ч.*
Бяжыць, злавіў, спіць, бачыць — *цяп. ч.*
Знойдзе, спаткае, ідзе, убачыць — *буд. ч.*
2. Сарочы церамок
Скача (*цяп. ч.*), **пырхае** (*цяп. ч.*) сарока
Каля гаю недалёка.
Узляцела (*пр. ч.*) на калок,
Нахілілася (*пр. ч.*) набок:
— Дзе сякера? Дзе піла?
Хіба я іх **не ўзяла** (*пр. ч.*)?

Пабудую (буд. ч.) я дамок,
Пабудую (буд. ч.) керамок —
Дзесяць светлых акон
І вялікі балкон...

3. прынёс — прынясе (буд. ч.)
засмяяўся — засмяецца (буд. ч.)
пачаў — пачне (буд. ч.)
крыкнуў — крыкне (буд. ч.)
паглядзеў — паглядзіць (буд. ч.)

Заданне для разумнікаў і разумніц

Пакуль не спякотнае

Сонца над **полем**,

Мы дружна капусту

З сяброўкамі **полем**.

У падарожжы па рацэ,

Каб непрыемнасцей не **мелі**,

Плыць не спяшайцеся хутчэй

І абмінайце **мелі**.

Канюшыне каля плоту

Вельмі гарача ў спякоту.

Канюшыну **пакашу**,

Дам цялушкам **па кашу**.

Урокі 72 – 73. Змяненне дзеясловаў прошлага часу па родах

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што дзеясловы ў форме прошлага часу ў адзіночным ліку змяняюцца па *родах*. Дзеясловы прошлага часу мужчынскага роду маюць суфікс **-ў-**. Дзеясловы прошлага часу жаночага і ніякага роду маюць суфікс **-л-**.
2. Ізноў прышла да нас *ж. р.* вясна. Сонейка праз вокны *н. р.* сыпнула ў клас жменю *м. р.* промняў. Па сцяне заскакаў сонечны зайчык.
3. Лавіць — лавіў□, лавіла□, лавілаі□.
Уцякаць — уцякаў□, уцякала□, уцякалаі□.

Шаптаць — шаптау^а, шаптал^а, шаптал^і.

Крычаць — крычау^а, крычал^а, крычал^і.

Працюю над памылкамі

1. Цвіце, паліваў, пройдзе, фарбавала, мыла, свеціць, прынясе, намачыў, згубіла, знойдзе.
2. Упал^а (што зрабіла?, ж. р.) на зямлю кропелька дажджу. Падхапіў^а (што зрабіў?, м. р.) яе карань вялікай бярозы. Падняў^а (што зрабіў?, м. р.) ён кропельку ўверх па ствале дрэва. Трапіл^а (што зрабіла?, ж. р.) кропелька ў бярозавы лісточак. Сонейка выцягнул^а (што зрабіла?, н. р.) кропельку з лісточка. Стал^а (што зрабіла?, ж. р.) кропелька парай.
3. Ведаць — ведау^а, ведал^а, ведал^і.
Шукаць — шукау^а, шукал^а, шукал^і.
Карміць — карміу^а, карміл^а, карміл^і.

Заданне для разумнікаў і разумніц

набраўся розуму	→ дакучаў
прыкусіў язык	→ прыслухаўся
павесіў нос	→ паразумнеў
мазоліў вочы	→ замаўчаў
навастрыў вушы	→ замаркоціўся

Урокі 74–75. Правапіс *не* з дзеясловамі

Правяраю сябе

1. Я ведаю, што **не** з дзеясловамі пішацца *асобна*.
2. Хто працуе, той *не сумуе*.
Адклад *не ідзе ў лад*.
У здзіравым вядры *неносяць* вады.
Дурную галаву шапкаю *не закрывеш*.
3. Пяць правіл паводзін у кінатэатры
  1. *Не спазняйся* на сеанс.
  2. *Не гавары* па тэлефоне.
  3. *Не пляскай* у далоні.
  4. *Не абмяркоўвай* фільм у час прагляду.
  5. *Не кідай* смецце на падлогу.

Працюю над памылкамі

1. (Не)вялікі, (не)сумую, (не)ведаў, (не)прыгожая, (не)сябруюць, (не)жывая, (не)знайшоў, (не)асіна, (не)разгубіўся.
2. Адна пчала мёду *не наносіць*.
Адна галавешка *не гарыць*, а толькі тлее.
Вялікага дуба з малым карэннем *не бывае*.
Дроў у лес *не возяць*.
З песні слова *не выкінеш*.
3. Пяць правіл дарожнага руху
  1. *Не пераходзь* вуліцу на чырвонае святло.
  2. *Не стой* блізка ад праезджай часткі дарогі.
  3. *Не размаўляй* па тэлефоне пры пераходзе вуліцы.
  4. *Не карытайся* навушнікамі пры руху на дарозе.
  5. *Не перабягай* вуліцу ў забароненых месцах.

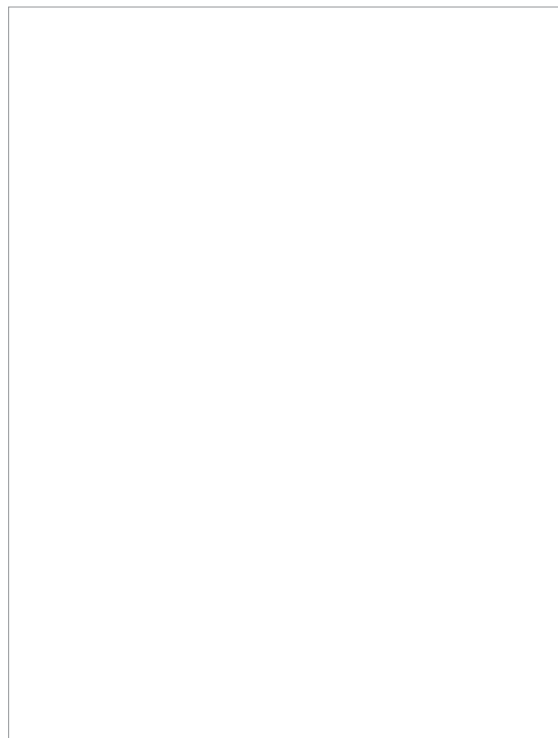
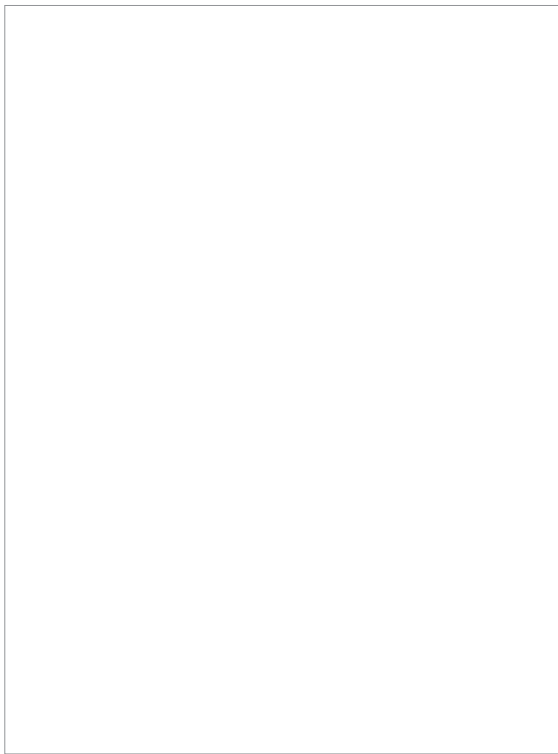
Заданне для разумнікаў і разумніц

не выходзіць з галавы —————> пільна глядзіць
не зводзіць вачэй —————> не забываецца
не ідзе з думак —————>
не адрывае вачэй —————>

Змест

Паўтарэнне.....	1
Урок 1. Гукі і літары.....	1
Урок 2. Вымаўленне гукаў [o], [э], [a]. Правапіс літар o, э – a; e, ё – я	
ў словах.....	1
Урок 3. Вымаўленне гукаў [y] і [ў]. Правапіс ў	2
Урок 4. Вымаўленне гукаў [т] – [ц’], [д] – [дз’], зацвярдзелых зычных.	
Правапіс слоў з імі.....	3
Урок 5. Правапіс слоў з падоўжанымі зычнымі, з апострафам (’)	
і раздзяляльным мяккім знакам (ь).....	4
Тэкст.....	4
Урокі 6–8. Прыметы тэксту.....	4
Урокі 9–10. План тэксту.....	5
Сказ.....	6
Урокі 11–17. Тыпы сказаў па мэце выказвання.....	6
Урокі 18–19. Клічныя сказы.....	7
Урокі 20–24. Галоўныя і даданыя члены сказа.....	8
Слова.....	9
Урокі 25–26. Значэнне слова. Адназначныя і мнагазначныя словы.....	9
Урок 27. Прамае і пераноснае значэнне слова.....	10
Урок 28. Сінонімы.....	11
Урок 29. Антонімы.....	11
Урок 30. Словы, аднолькавыя па гучанні, розныя па значэнні.....	12
Склад слова.....	13
Урок 31. Роднасныя (аднакаранёвыя) словы. Корань слова.....	13
Урокі 32–34. Корань слова. Змены гукаў у каранях слоў.....	14
Урок 35. Правапіс парных звонкіх і глухіх зычных у карані слова.....	15
Урокі 36–39. Формы слова. Канчатак.....	16
Урокі 40–41. Прыстаўка.....	17
Урок 42. Правапіс прыставак аб-, ад-, над-, пад-, перад-, прад-	18
Урокі 43–44. Правапіс прыставак, якія заканчваюцца на з, с	19
Урок 45. Падваенне зычных на стыку прыстаўкі і караня.....	20
Урок 46. Апостраф у словах з прыстаўкамі.....	20
Урок 47. Напісанне прыставак і прыназоўнікаў.....	21
Урок 48. Суфікс.....	22
Урок 49. Значэнні суфіксаў.....	23
Урок 50. Падваенне зычных на стыку караня і суфікса.....	24
Часціны мовы.....	25
Урок 51. Агульнае паняцце пра самастойныя і службовыя часціны мовы....	25
Урок 52. Назоўнік як часціна мовы.....	26
Урок 53. Адзіночны і множны лік назоўнікаў.....	27
Урокі 54–55. Назоўнікі, якія маюць адну форму ліку.....	29

Урокі 56—58. Род назоўнікаў	30
Урокі 59—60. Змяненне назоўнікаў па пытаннях	32
Урок 61. Прыметнік як часціна мовы.....	33
Урокі 62—64. Змяненне прыметнікаў па родах.....	34
Урокі 65—66. Змяненне прыметнікаў па ліках.....	35
Урокі 67—68. Дзеяслоў як часціна мовы	37
Урок 69. Адзіночны і множны лік дзеясловаў	38
Урокі 70—71. Час дзеясловаў.....	39
Урокі 72—73. Змяненне дзеясловаў прошлага часу па родах.....	40
Урокі 74—75. Правапіс не з дзеясловамі	41

.2 .
.4 .
(..)

« i i i i »

